

CZU: 37.018

DOI: 10.36120/2587-3636.v24i2.21-29

RELĂȚIILE EDUCAȚIE ȘI AUTOEDUCAȚIE: COMPONENTELE, STRUCTURA ȘI FUNCȚIILE AUTOEDUCAȚIEI

Vasile PANICO, prof. universitar, dr. în pedagogie

<https://orcid.org/0000-0002-4431-1770>

Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar
Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău)

Rezumat. Studiul este consacrat analizei și dezvoltării conceptului educație-autoeducație. În lucrare se examinează componentele, structura și funcțiile autoeducației ca proces pedagogic permanent de autoformare-autodezvoltare. Educația-autoeducația în calitate de activitate socioumană este constituită dintr-un sistem complex de componente/elemente care permanent relaționează. Funcția fundamentală a educației-autoeducației constă în formarea-autoformarea și dezvoltarea-autodezvoltarea personalității și societății sub toate aspectele sale constitutive de ordin formal și informal. În cadrul autoeducației atât personalitatea cât și societatea sub toate aspectele sale structurale se transformă/concesc în autoeducatori. Autoeducația reprezintă un proces orientat de autoformare a conștiinței și comportării la autoeducator/autoeducatori. În calitate de autoeducatori sunt personalitatea, grupele formale și informale, comunitățile teritoriale și naționale, organizațiile sociale.

Cuvinte-cheie: educația, autoeducația, dezvoltarea, autodezvoltarea, educații. autoeducații, relațiile educație-autoeducație, indicatorii autoeducației, relațiile dintre metodele de educație și autoeducație.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EDUCATION AND SELF-EDUCATION: COMPONENTS, STRUCTURE AND FUNCTIONS OF SELF-EDUCATION

Summary. The study is dedicated to the analysis and development of the concept of education-self-education. The paper examines the components, structure, and functions of self-education as a permanent pedagogical process of self-training-self-development. Education-self-education as a *social*-human activity consists of a complex system of components/elements that are constantly related. The fundamental function of education-self-education consists in the formation-self-formation and development-self-development of the personality and the society under all its constitutive aspects of formal and informal order. Within self-education, both the personality and the society in all its structural aspects are transformed/concretized into self-educators. Self-education is a process-oriented to self-formation of consciousness and behaviour in self-educator/self-educators. As self-educators are the personality, formal and informal groups, territorial and national communities, social organizations.

Keywords: Education, self-education, development, self-development, education. self-education, education-self-education relations, self-education indicators, relations between education and self-education methods.

Introducere

Educația reprezintă un fenomen sociouman orientat/direcționat de formare și autoformare a personalității și societății și un atribut al existenței societății. În analiza relațiilor „educație – autoeducație” este necesar de examinat în linii generale componentele, structura și funcțiile conceptelor nominalizate, luând la bază câteva axiome fundamentale: a) educația în sensul larg al cuvântului ca fenomen sociouman de formare a personalității și a societății integrează în sine în mod obiectiv și procesul de autoeducație

ca bază/premisă a autodezvoltării. Menționăm faptul, că instruirea/educația formală reprezintă factorul de bază în pregătirea personalității și societății către autoinstruire, iar educația în sensul larg al cuvântului reprezintă o pregătire către autoeducație [3; 6]; b) atitudinile reprezintă componenta fundamentală, energizatoare de formare a personalității și societății. În cadrul interiorizării în planul conștiinței atitudinile generează procesul de formare a motivelor/trebuințelor la personalitate, la grupele formale și informale, organizații și comunități sociale. Între semnificația activității de autoeducație/autodezvoltare la nivel de personalitate, organizații sociale, comunități teritoriale, naționale etc. permanent există un sistem de relații divergente și convergente, care se condiționează/autocondiționează reciproc și servesc ca forță motrică a dezvoltării și autodezvoltării; c) factorul hotărâtor al procesului de autoeducație îl reprezintă determinismul intern, iar a procesului de educație îl reprezintă determinismul extern. Ambii factori se condiționează și autocondiționează permanent. Educația/autoeducația este benefică și productivă/rezultativă atunci când, se activează/autoactivează motivele/trebuințele și interesele de dezvoltare/autodezvoltare [4]; d) transformarea educației în autoeducație în calitate de proces și produs se derulează numai în cadrul interrelațiilor directe și indirecte existente permanent dintre aceste două fenomene, care sunt generate, pe de o parte, de schimbările care se derulează în societate și pe de altă parte, de schimbările permanente ale autoeducațiilor.

Raportul educație-autoeducație

Personalitatea și societatea ca subiecți ai educației și autoeducației permanent relaționează. Atât personalitatea cât și societatea relaționând obiectiv și permanent se manifestă în calitate de obiect și subiect al educației și autoeducației. Fenomenul educație-autoeducație este permanent generat și activat de determinismul intern și cel extern. O astfel de relaționare este obiectivă, permanentă și reprezintă *o legitate* comună a educației-autoeducației. Această corelare/relaționare servește în calitate de forță motrică de dezvoltare/autodezvoltare a personalității și a societății sub toate aspectele sale structurale. Menționăm faptul, că impulsul și generatorul principal al procesului de autoeducație îl reprezintă unitatea și specificul trebuințelor/motivelor, intereselor personalității și societății sub toate aspectele sale structurale. Atât educația în lipsa autoeducației cât și autoeducația în lipsa educației sunt lipsite de sens procesual și rezultativ. În cadrul autoeducației obiectivele, conținuturile, mijloacele, sistemul de acțiuni și produsul obținut se personalizează. În cadrul autoeducației obiectivele personalizate (acceptate și conștientizate) sunt autoelaborate în baza determinismului intern. Ele sunt determinate preponderent de factorii de natură internă a autoeducațiilor/autoeducatorilor: nivelul de dezvoltare a competenței de autocunoaștere, autoproiectare, autoorganizare și autorealizare, autoevaluare și autostimulare; de semnificația autoschimbării (schimbării de

sine), condițiile de viață și activitate; ierarhia valorică a motivelor/trebuințelor, intereselor, opiniilor, convingerilor și idealurilor prezente la subiecții educaționali.

Autoeducația generează, reprezintă sursa și forma fundamentală a autodezvoltării, care permanent reciprocitează cu procesul autodezvoltării și se condiționează reciproc. Forța motrică a autoeducației o reprezintă contradicțiile dintre exigențele înaintate față de subiecții socioumani și comportamentul lor real, între dorințele și prezența sau lipsa/nivelul scăzut a abilităților de a activa, rezultatele obținute și rezultatele proiectate în planul conștiinței/planul acțiunilor mintale, relațiile dintre sistemul motivațional personal și cel de grup sau larg social etc.

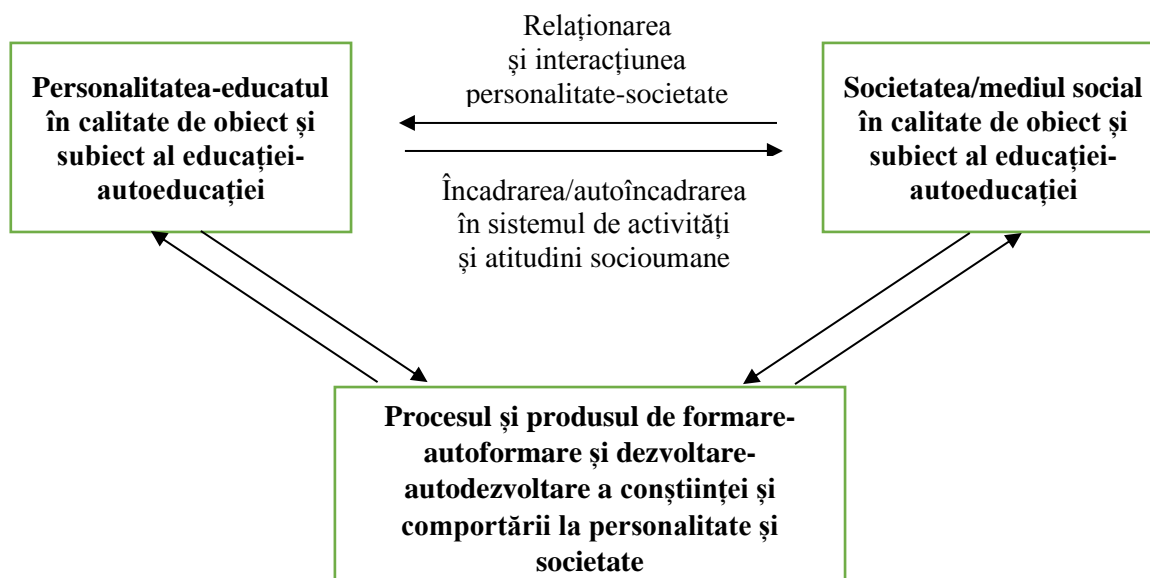
Autoeducația poate fi orientată spre realizarea unuia sau a mai multor componente/conținuturi educaționale (moral, intelectual, ecologic, estetic, profesional, politic, economic ș.a.). Influențele socioumane se transformă în autoinfluențe, care de regulă poartă caracter orientat, selectiv, posedă un anumit conținut și intensitate de manifestare/automanifestare. Ele se personalizează, trec prin filtrul sferei motivaționale a fiecărui subiect, grup de oameni și comunități socioumane – deveniți autoeducatori[3]. Activitățile și influențele se transformă/concresc în autoinfluențe și în autoactivități motivate/automotivate și autodirecționate.

Funcția principală a autoeducației angajează transformarea obiectului educației (personalității și societății) în subiect al educației, al autoformării permanente. Obiectul educației (personalitatea și societatea) în cadrul autoeducației se transformă în subiect al propriei sale activități de autoformare și autodezvoltare, se are în vedere în subiect al propriei sale autoformări și autodezvoltări. Conținutul autoeducației este identic cu cel al educației, iar metodele și formele de educație se retransformă/concresc în metode și forme de autoeducație. Până nu se activează/autoactivează motivele/trebuințele la autoeducatori nu se derulează benefic procesul de autoeducație.

Educația-autoeducația ca procese socioumane prevăd încadrarea-autoîncadrarea personalității și societății sub toate formele sale constitutive în sistemul de activități și atitudini socioumane. Prin alte cuvinte am putea afirma, că educația-autoeducația reprezintă un proces orientat, generat de determinismul intern și extern, de încadrare-autoîncadrare a educatului-autoeducatorului în sistemul de activități și atitudini socioumane. Autoeducația este caracteristică pentru fiecare om, pentru toți componenții socioumani (familie, comunități locale și naționale, grupuri și macrogrupuri formale și informale etc.).

Educația și autoeducația permanent interrelaționează. Dacă lipsește unul din aceste două componente nu există nici activitatea de formare/autoformare și de dezvoltare/autodezvoltare a personalității și societății. Interacțiunea educație-autoeducație în mod inevitabil prevede ca ambele aceste procese să se mențină permanent în dinamică/în schimbare permanentă. Dinamica lor este condiționată de activarea/autoactivarea

motivelor/trebuințelor, intereselor personalității și societății de ordin anatomo-fiziologic, moral, cognitiv, profesional, ecologic, politic, etc. Această interrelație poate fi redată astfel:

Figura 1. Interacțiunea educație-autoeducație

Activitatea de educație-autoeducație în formă linară poate fi reprezentată astfel:

- generarea/activarea și autoactivarea/autogenerarea trebuințelor/motivelor
- elaborarea și autoelaborarea obiectivelor de formare/autoformare
- selectarea și autoselectarea conținuturilor (informațiilor)
- organizarea și autoorganizarea sistemului de acțiuni de educație/autoeducație
- evaluarea/autoevaluarea produsului educației și autoeducației.

Societatea/mediul social este constituită dintr-un sistem de comunități umane/socioumane (familie, comunități educaționale locale, comunități naționale, teritoriale, comunități profesionale, politice, religioase etc.); *microgrupuri/grupuri informale* (de prieteni, membrii cercurilor de specialitate, echipe artistice și sportive); *grupuri/colectivități formale* (clasa de elevi, grupul studentesc, științific, de creație etc.); *organizații sociale* (organizația școlară, universitară, științifică, culturală etc.) [3]. Subiecții educației-autoeducației în calitate de ființe socioumane posedă/sunt înzestrați cu un sistem complex de cunoștințe, abilități, capacități de ordin mintal și practic, emoții și opinii, convingeri și idealuri, motive/trebuințe și interese de ordin intelectual, moral, profesional, ecologic, religios etc., care servesc ca bază/ premisă și condiție în formarea-autoformarea personalității și societății. Atât educația cât și autoeducația permanent și-n mod legitim se fundamentează pe nivelul de dezvoltare și autodezvoltare a obiectului/subiectului educațional, pe zona actuală și proximă de dezvoltare[5]. Deci, determinismul intern servește ca factor de orientare/direcționare, ca fundament/bază a educației și autoeducației.

Subiecții educaționali/autoeducatorii (personalitatea și societatea în toate formele de existență) trebuie să se cunoască pe sine sub toate aspectele bio-psiho-sociale, în caz

contrar educația-autoeducația va fi sortită unor eșecuri iar produsul/rezultatul va fi redus la minimum. La rândul său dezvoltarea-autodezvoltarea va fi eficientă și va progresa atunci când, se vor realiza în mod planic, orientat și sistemic spre schimbări benefice, eficiențe ale educației-autoeducației (se vor modifica permanent obiectivele, conținuturile, mijloacele și formele de educație/autoeducație).

Structura de bază a autoeducației este identică/similară cu structura educației care angajează corelația funcțională și necesară între cei doi actori principali ai educației – *educatul și educatorul*, se are în vedere personalitatea și societatea sub toate componentele sale structurale, care permanent realizează funcțiile de educatori și de educație [3].

Educația-autoeducația urmărește scopul de a forma-autoforma pozitiv/rezonabil personalitatea și societatea. În cadrul activității educaționale-autoeducaționale atât personalitatea cât și societatea se manifestă în calitate de obiect și subiect.

Specificul fiecărui subiect al procesului educațional-autoeducațional permanent se modifică, se schimbă, se direcționează și se redirecționează sub influența sistemului de factori externi și interni (interese, motive, intenții, comportament virtual ș. a.). Astfel, *educații – personalitatea și societatea se manifestă în calitate de obiect și subiect al educației-autoeducației. În cadrul autoeducației atât personalitatea cât și societatea, sub toate aspectele sale structurale, se transformă în autoeducatori.*

Obiectul de cercetare a pedagogiei generale îl reprezintă educația-autoeducația ca fenomen integral sociouman, ca proces de formare-autoformare, care generează dezvoltarea-autodezvoltarea personalității și societății. Educația-autoeducația ca fenomene sociopractice reprezintă viața societății umane sau sistemul modalităților de organizare-autoorganizare și realizare-autorealizare a activităților și atitudinilor de viață a personalității, a comunităților socioumane, a grupurilor/asociațiilor de oameni formale și informale. Forța motrică a educației-autoeducației îl reprezintă procesul de activare-autoactivare a motivelor/trebuințelor/intereselor.

Abordarea sistemică a activității educație-autoeducație

Abordarea sistemică a activității de educație-autoeducație presupune/prevede analiza acestui fenomen sociouman de pe pozițiile componentelor constitutive, structurale și funcționale.

Relația sau raportul de bază al educației-autoeducației îl reprezintă interacțiunea dintre personalitate și mediul sociouman sub toate aspectele sale.

Educația-autoeducația în calitate de activități socioumane reprezintă și sunt constituite dintr-un sistem complex de componente/elemente care permanent relaționează [6]. Educația-autoeducația *reprezintă un sistem care posedă următoarele caracteristici:*

a) *componentele* – totalitatea elementelor/componentelor constitutive. Aici se referă: educatorii-educații; educații-autoeducații; educația-autoeducația; educația-dezvoltarea; autoeducația-autodezvoltarea; procesul de formare a conștiinței-autoconștiinței; activitatea

de formare a comportării-autocomportării în mulțimea lor de subcomponente sau componente specifice (componentele: educator, educat, autoeducator; influențe-autoinfluențe; activitate-autoactivitate; conștiință-comportare; componenta anatomo-fiziologică, psihică și socială; dezvoltare-autodezvoltare).

b) *structura* – relațiile dintre aceste componente/elemente. Aici se referă relațiile dintre componentele mediului social (sistemul de comunități de oameni, grupuri și microgrupuri formale și informale etc., *care devin autoeducatori*), relațiile dintre structura conștiinței și structura comportării la nivel de personalitate și grupuri de oameni sau comunități sociale ș. a. (structura: relațiile *dintre obiect-subiect care concretește în autoeducator*; dintre influențele de educație și influențele de autoeducație; educație și dezvoltare; autoeducație și autodezvoltare; dintre mijloacele de educație și mijloacele de autoeducație; dintre formele de educație și formele de autoeducație).

c) *funcțiile* fiecărui component/element al educației-autoeducației. Fiecare element/component posedă anumite roluri și importanță în activitatea de educație-autoeducație. Funcțiile educației sunt și funcții ale autoeducației: informativă-autoinformativă; formativă-autoformativă; însușire a limbajului și de formare a relațiilor socioumane-autoînsușirea limbajului și autoformarea relațiilor socioumane etc.

Funcția fundamentală a educației-autoeducației constă în formarea-autoformarea și dezvoltarea-autodezvoltarea personalității individului cu scopul integrării sale optime în sistemul de activități și atitudini sociale, pe de o parte, în formarea-autoformarea și dezvoltarea-autodezvoltarea societății sub toate componentele sale formale și informale. Atât personalitatea cât și societatea sub toate aspectele sale structurale *devin/se transformă în autoeducatori*.

Menționăm faptul, că corelația/raportul dintre *sistem și subsistem* poartă caracter relativ. Fiecare/orice sistem poate intra în componența altui sistem, ca componentă a altui sistem mai complex și deci devine subsistem. Astfel, sistemul metodelor și procedeele de educație-autoeducație sunt subsisteme a procesului integral de educație-autoeducație. La rândul său sistemul metodelor de educație-autoeducație este constituit dintr-un set de subsisteme de procedee/tehnici: subsistemul procedeele de exercitare-autoexercitare, de exigențe-autoexigențe, de informare-autoinformare etc. Sistemul activității de educație-autoeducație există alături de alte tipuri de activități sociale: de producție, economic, politic, științific, profesional, financiar, de cult, etc. Educația-autoeducația în anumite condiții este subsistem a acestor activități sociale nominalizate. Însă dacă vorbim de educația-autoeducația economică, științifică, politică etc. se schimbă relațiile/funcțiile sistem-subsistem, și anume - activitățile socioumane nominalizate se retransformă sau devin subsisteme ale activității de educație-autoeducație.

Educația-autoeducația cuprinde în sine toate sferele/tipurile de activități și de viață socioumane: de joc, de învățare, de comunicare, de orientare și formare profesională,

economice, ecologice științifice, politice, artistice etc. Atunci când aceste activități sociopractice se organizează și sunt direcționate ca scop în sine, ele realizează numai un scop/o componentă de importanță sociopractică: a instrui; a orienta și forma profesional; a produce valori științifice, culturale, materiale etc. A doua componentă nu mai puțin valorică din punct de vedere sociouman constă în formarea-autoformarea și dezvoltarea-autodezvoltarea permanentă și prosperă a personalității și a societății. Orice activitate sociopractică orientată, organizată/direcționată spre creșterea și dezvoltarea-autodezvoltarea personalității și societății în mod inevitabil se transformă într-un act educațional, care este cercetat de științele pedagogice. Deci, educația în sensul larg al cuvântului „reprezintă un proces bilateral, orientat spre un scop bine determinat de formare și autoformare a conștiinței (cunoștințe, abilități mintale, opinii, convingeri și idealuri de ordin intelectual, moral, estetic, ecologic, politic etc.) ca modele a experienței sociale/comportament virtual și de formare-autoformare a comportamentului real existent ca rezultat al încadrării-autoîncadrării nemijlocite a educaților în sistemul de activități și atitudini sociopractice. Ca rezultat la subiecții educaționali se formează-autoformează și se dezvoltă-autodezvoltă priceperile, deprinderile și obișnuințele practice de ordin moral, estetic, ecologic, intelectual, profesional etc. [2]. Activitatea reprezintă factorul de bază/fundamental de dezvoltare-autodezvoltare a personalității din punct de vedere intelectual, moral estetic, profesional, ecologic etc. Deci, orice activitate sociopractică necesită să fie orientată/direcționată nu numai spre producerea valorilor materiale și spirituale ci și spre un anumit scop/scopuri educaționale/autoeducaționale. Activitățile socioumane necesită ca permanent să fie motivate rezonabil/benefic și să se realizeze în limitele valorilor general-umane și naționale. Dacă informația predată/comunicată în mod direct sau indirect generează la elevi/studenti/oameni trăiri emoționale atunci putem afirma/constata, că prin instruire se realizează și educația, că instruirea reprezintă pe deplin o formă de activitate generală a educației.

Procesul educație-autoeducație reprezintă în ultima instanță o activitate dinamică orientată spre dezvoltarea și autodezvoltarea educatului „care presupune transformarea sa în *autoeducator*” [3, p. 92]. Interacțiunile educație-autoeducație, educație-dezvoltare și autoeducație-autodezvoltare reprezintă cele mai esențiale/fundamentale caracteristice ale științelor pedagogice. Ne oprim încă la un aspect de importanță majoră de caracter epistemologic. Care este raportul dintre educație/autoeducație și alte tipuri de activități sociale: economică, de producere a valorilor materiale, științifică, de comunicare etc.? Științele care examinează/cercetează activitățile nominalizate corelează permanent și inevitabil cu științele educației. Astfel, economia, filosofia, sociologia, etica la fel studiază procesul de educație/autoeducație însă sub aspect economic, sociologic, ecologic, comunicativ etc. În cadrul acestor studii educația /autoeducația se prezintă în calitate de subsistem al științelor nominalizate.

Științele educației examinează/studiază toate tipurile de activități și atitudini sociale/socioumane sub aspect pedagogic/educațional și oferă răspuns la întrebarea cum trebuie de organizat activitățile și atitudinile de viață socială ca ele să devină mijloace/factori benefici ai educației-autoeducației personalității și societății în toate componentele sale structurale. În astfel de situații/condiții activitățile socioumane se transformă/concresc în subsisteme ale activității de educație-autoeducație. Deci, relația sistem-subsistem posedă caracter/proprietăți reversibile și relative. Din cele expuse mai sus reiese, că toate sistemele de activități sociale și socioumane necesită să devină și să servească în calitate de mijloace de educație-autoeducație și invers. Schimbarea pozitivă, rezonabilă a unui sistem/subsistem contribuie la dezvoltarea-autodezvoltarea benefică a personalității și a tuturor componentelor/elementelor structurale ale societății.

Indicatorii autoeducației

Indicatorii se fundamentează pe caracteristicile autoeducației: componentele, structura și funcțiile.

- Prezența trebuințelor/motivelor de a obține/a-și forma noi competențe, a crește profesional, moral, intelectual etc., de autoformare permanentă.
- Cunoașterea și conștientizarea de către educat/autoeducat a mediului de viață personală, a ajunurilor și neajunsurilor, prezența competenței de autoapreciere.
- Exigentele față de sine, nemulțumirea de sine, tendința de a fi mai bun, conștientizarea necesității de autoeducație/autoformare permanentă.
- Abilitatea de a-și înainta obiectivele de autoformare/autoschimbare, care necesită să fie reale și conștientizate obiectiv.
- Abilitatea de autoelaborare a unor planuri, programe pentru realizarea obiectivelor conștientizate și acceptate.
- Capacitatea de a selecta/autoselecta mijloacele de autoeducație, de a-și autoevalua și autostimula propria schimbare.
- Stabilitatea acțiunilor și a rezultatelor autoeducației [7].

Metodele de educație se transformă/concresc în metode de autoeducație și în opinia noastră pot fi plasate în următoarele grupe.

- Metode de activare/autoactivare a motivelor/trebuințelor/intereselor de educație-autoeducație.
- Metode de cunoaștere/autocunoaștere sau cunoașterii de sine.
- Metode de informare/autoinformare, care sunt direcționate spre comunicarea și însușirea cunoștințelor intelectuale, morale, estetice, ecologice, profesionale, politice etc. și a cunoștințelor despre mijloacele de activitate.
- Metode de formare/autoformare a priceperilor și deprinderilor mintale și practice.
- Metode de formare/autoformare a capacităților logice și creative de ordin mintal și practic/sociopractic.

- Metode de formare/autoformare a atitudinilor virtuale (în planul conștiinței) și real comportamentale (cognitive, morale, estetice, ecologice, profesionale etc.).

Relația dintre metodele de educație-autoeducație. Metodele de educație condesc în metode de autoeducație. De exemplu: stimularea/motivarea-autostimularea/automotivarea; cunoașterea-cunoașterea de sine; elaborarea/proiectarea obiectivelor de educație-autoelaborarea/autoproiectarea obiectivelor de educație; informarea-autoinformarea; organizarea-autoorganizarea; reglarea-autoreglarea; normarea-autonormarea; exigența-autoexigența; exersarea-autoexersarea ș.a.

Concluzii

Autoeducația reprezintă un proces orientat de autoformare a conștiinței și comportării la autoeducator/autoeducatori. În calitate de autoeducatori sunt personalitatea umană, grupele formale și informale, comunitățile teritoriale și naționale, toate organizațiile și grupurile sociale. Obiectivele și conținuturile autoeducației sunt similare cu cele ale educației, metodele și formele de educație se transformă/condesc în metode și forme de autoeducație. Autoeducația ca fenomen sociouman nu poate exista și nu se poate realiza în lipsa educației, după cum și educația în lipsa autoeducației.

Bibliografie

1. PANICO, V. Instruirea – formă de activitate generală a educației. În: *Acta et commentationes. Științe ale educației*. Chișinău, 2020, nr. 2 (20) Editura UST, p. 75-81.
2. PANICO, V. Statutul epistemologic al pedagogiei. Educația – concept pedagogic fundamental. În: *Acta et commentationes. Științe ale educației*. Chișinău, 2019, nr.1(15), Editura UST, p.67- 76.
3. CRISTEA, S. *Pedagogia. Științele pedagogice. Științele educației*. V. 1, București: Editura DPH, 2016.
4. CUZNEȚOV, L., POPA, N. Unele repere teoretice privind autoeducația în contextul devenirii personalității. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr.5(85), p. 64-70.
5. ВЫГОТСКИЙ, Л. *Педагогическая психология*. Москва: Издательство Педагогика, 1991.
6. КРАЕВСКИЙ, В. В. *Общие основы педагогики: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений*. Москва: Издательский центр «Академия», 2003.
7. САМОХВАЛОВА, А. Г. *Ступени самовоспитания*. Кострома: КГУ. 2017. 178 с.